

Informační Bulletin

České statistické společnosti

č. 1. březen 1999, ročník 10

Valná hromada České statistické společnosti

Ve čtvrtek 4. února 1999 se v prostorách Vysoké školy ekonomické v Praze konala 9. valná hromada České statistické společnosti. Zasedání řídil předseda Společnosti Ing. Z. Roth, CSc., který v úvodu přednesl zprávu o činnosti Společnosti v minulém roce. Hospodářka doc. ing. D. Blatná, CSc. poté informovala o finančních záležitostech. Doc. RNDr. G. Dohnal, CSc. podal informace o vydávání bulletinu a představil nové logo naší společnosti v zajímavém srovnání s logy jiných společností a institucí. Účastníci obdrželi nové číslo bulletinu a mohli též získat výtisk práce doc. RNDr. Karla Mačáka, CSc. (TU Liberec) „*Počátky počtu pravděpodobnosti*“, kterou autor společnosti laskavě poskytl.

Druhá část valné hromady byla tvořena odborným programem. Přednášku na téma „*Průzkumy očekávání jako signál ekonomického Vývoje*“ přednesli prof. Ing. R. Hindls, CSc. a doc. Ing. S. Hronová, CSc. z VŠE v Praze. V závěru valné hromady byly vyhlášeny výsledky voleb.

Z přednesených zpráv vyplývá, že v roce 1998 vstoupilo do společnosti 12 nových členů, ale zároveň bylo po předchozím pozastavení ukončeno členství asi 40 osob, převážně z důvodů několikaletého neplacení členských příspěvků, u několika též na vlastní žádost. Celkový stav členské základny tedy poněkud poklesl, i nadále však někteří členové již delší dobu neplatí členské příspěvky a bude nutno jim členství pozastavit.

Hlavní výbor se scházel pravidelně v intervalech 4-6 týdnů, od předcházející valné hromady (12.2.1998) proběhlo 7 zasedání hlavního výboru. Kromě toho se členové výboru setkávali operativně v případě potřeby. Z organizačních záležitostí, kterými se výbor v uplynulém období zabýval, je třeba poukázat na do-

končení úprav stanov společnosti. Změna byla posléze řádně zaregistrována. O společnosti bylo připraveno několik informačních textů, z nichž jeden byl publikován v časopise Pokroky matematiky, fyziky a astronomie, další (anglický) byl zaslán do ISI, bohužel až po uzávěrce letošního čísla „*Annual Report on International Statistics*“. Po dlouhých jednáních bylo vybráno logo společnosti. V rámci výboru byla ustavena odborná skupina pro normy, která navázala kontakt s Českou společností pro jakost a Českým národním normalizačním institutem. Dlouhodobým cílem je získat možnost se vyjadřovat k těm normám, jež v podstatné míře využívají statistiku. Výbor při řešení různých provozních otázek komunikoval s nadřízeným orgánem, Radou vědeckých společností, u níž také požádal o dotaci na akce plánované pro rok 1999.

Z odborných aktivit Společnosti v roce 1998 je hlavně třeba uvést vydávání Informačního bulletinu (4 čísla) a organizaci odborných akcí. Seminář k problematice cenzorovaných a useknutých pozorování proběhl 27.5.1998 na MFF UK, informace a abstrakty ze zářijových statistických dnů v Českých Budějovicích již byly v Informačním bulletinu publikovány. Společnost rovněž byla jedním ze spolupořadatelů zimní školy „*Robust '98*“ v Radešíně.

Po projednání zpráv a odborné přednášce mohly být v závěru valné hromady díky pečlivé práci volební komise (doc. K. Zvára, dr. M. Hartmann) vyhlášeny výsledky voleb. Pro nadcházející dvouleté období byl ve funkci předsedy České statistické společnosti potvrzen Ing. Z. Roth, CSc. ze Státního zdravotního ústavu v Praze. Členy hlavního výboru České statistické společnosti se stali

- Ing. Zdeněk Roth, CSc. (předseda, SZÚ Praha)
- RNDr. Jaromír Antoch, CSc. (místopředseda, MFF UK Praha)
- Doc. Ing. Dagmar Blatná, CSc. (hospodárka, VŠE Praha)
- RNDr. Marie Budíková, Dr. (PF MU Brno)
- Prof. Ing. Václav Čermák, DrSc. (VŠE Praha)
- Doc. RNDr. Gejza Dohnal, CSc. (vědecký tajemník, FSI ČVUT Praha)
- Ing. Jan Fischer, CSc. (ČSÚ Praha)
- Prof. Ing. Richard Hindls, CSc. (VŠE Praha)
- RNDr. Marek Malý, CSc. (vědecký tajemník, SZÚ Praha)
- Doc. RNDr. Jaroslav Michálek, CSc. (PF MU Brno)
- Prof. Ing. Jiří Militký, CSc. (TU Liberec)
- Ing. Josef Tvrđík, CSc. (PF Ostrava)
- Doc. RNDr. Jan Ámos Víšek, CSc. (FSV UK Praha)

Revizory jsou

- RNDr. Jan Klaschka (ÚI Praha)
- Mgr. Vlasta Mazánková (ÚZIS Praha)
- Doc. Ing. Jiřina Moravová, CSc. (VŠE Praha)

Valná hromada byla dobrou příležitostí k setkání členů společnosti a doufáme, že si nenecháte ujít ani další takové příležitosti v podobě seminářů o výuce statistiky a o aplikacích statistiky v zemědělství pořádaných v roce 1999.

Blahopřejeme k významnému životnímu jubileu.

V letošním roce se dožívá významného životního jubilea několik členů naší společnosti. Všem upřímně blahopřejeme a přejeme do budoucna mnoho dalších pracovních i osobních úspěchů. „Kulaté“ narozeniny v tomto roce oslaví tito kolegové z řad České statistické společnosti:

☞ Doc. RNDr. Pavel Osecký, Csc.	70 let	(24. ledna)
☞ Prof. RNDr. Jiří Anděl, DrSc.	60 let	(7. března)
☞ RNDr. Jiří Polách	60 let	(26. května)
☞ Ing. Josef Machek, Csc.	70 let	(12. června)
☞ Doc. RNDr. Jaroslav Stuchlý, Csc.	60 let	(31. července)
☞ Prof. RNDr. Jitka Dupačová, DrSc.	60 let	(7. srpna)
☞ Doc. RNDr. Jan Řehák	60 let	(12. září)
☞ RNDr. Věra Rodová, Csc.	60 let	(6. října)
☞ Prof. Ing. Lubomír Cyhelský, DrSc.	70 let	(12. října)
☞ Doc. Ing. Vladimír Kracík, Csc.	70 let	(6. listopadu)

Na stránkách Informačního bulletinu bychom rádi seznámili všechny naše čtenáře s těmito jubilanty. To ovšem závisí na tom, zda do redakce dostaneme příspěvky od jejich nejbližších kolegů a přátel, které rádi otiskneme. Některé z došlých článků můžete najít již v tomto čísle.

K šedesátinám profesora Jiřího Anděla

Tomáš Cipra

Dlouholetý vedoucí katedry pravděpodobnosti a matematické statistiky MFF UK v Praze, současný proděkan téže fakulty a jedna z nejvýraznějších postav české matematické statistiky Prof. RNDr. Jiří Anděl, DrSc. oslavil své šedesátiny. Narodil se dne 7. 3. 1939 v Jenišovicích v okrese Jablonec nad Nisou. Základní školu navštěvoval ve svém rodišti. Vzhledem k zájmu o matematiku se přihlásil ke studiu na MFF UK, kde studoval v letech 1956-1961. Již během studia si ho Prof. Janko vybral jako asistenta na katedře statistiky. Vědeckou přípravu na téže katedře absolvoval pod vedením Prof. Hájka a řadí se tak ke známým žákům a pokračovatelům v Hájkově díle. Kandidátskou disertační práci *Lokální asymptotická mohutnost testů typu Kolmogorova - Smirnova* obhájil v roce 1965 (výsledky této práce byly v roce 1967 publikovány v prestižních *Annals of Mathematical Statistics*). Na docenta MFF UK se habilitoval v roce 1977 na základě habilitační práce *Mnohorozměrné autoregresní posloupnosti*. Od téhož roku byl pověřeným vedoucím a od roku 1981 pak řádným vedoucím katedry pravděpodobnosti a matematické statistiky (za velmi úspěšné působení v této funkci mu MFF UK udělila v roce 1978 medaili 2. stupně a v roce 1982 medaili 1. stupně). Po vypracování a obhájení doktorské disertace na téma *Některé míry závislosti v časových řadách* mu byla udělena v roce 1981 vědecká hodnost DrSc. V roce 1986 byl jmenován vysokoškolským profesorem. V letech 1993-1996 působil Prof. Anděl jako proděkan pro matematiku a od roku 1996 až dosud jako pedagogický proděkan na MFF UK.

Prof. Anděl odborně pracuje především v oblasti matematické statistiky a časových řad. O rozsahu a úspěšnosti jeho odborné činnosti svědčí mimo jiné dosud publikovaných 83 vědeckých prací (často ve velmi prestižních odborných časopisech), 6 knih, 22 aplikačních prací a 26 výzkumných zpráv a velké množství zahraničních citací. Z jeho citovaných výsledků lze uvést práce týkající se různých typů časových řad: autoregresních, mnohorozměrných, nelineárních, nezáporných, inverzních, s náhodnými či periodickými parametry, s dlouhou pamětí aj. V oblasti časových řad jsou dále citovány práce Prof. Anděla věnované interpolování a extrapolování (predikcím), závislosti mezi časovými řadami, řadám s daným marginálním rozdělením či danými momenty, speciálním (např. bayesovským) odhadovým procedurám, spektrálními vlastnostem a další problematice. Velmi známá je např. práce *Autoregressive series with random parame-*

ters. *Math. Operationsforsch. Statist., Ser. Statistics* 7, 1976, 735- 741, v níž je zahájeno systematické studium modelů časových řad s náhodnými parametry a na kterou později navázala monografie autorů Nicholls a Quinn. Další průlomovou prací v díle Prof. Anděla je *Non-negative autoregressive processes. J. Time Ser. Anal.* 10, 1989, 1-11 věnovaná časovým řadám s nezápornými hodnotami. Právě za soubor prací *Statistické modely časových řad a jejich simulace* mu byla v roce 1990 udělena Národní cena ČR. V této souvislosti je také nutné zmínit členství Prof. Anděla v mezinárodní vědecké společnosti The Biometric Society, ve Vědeckém kolegiu matematiky ČSAV a předsednictví v komisi pro udělování hodnosti DrSc. v oboru Pravděpodobnost a matematická statistika. Svě výsledky prezentoval (často jako zvaný řečník) na řadě zahraničních univerzit, mezinárodních konferencí a kongresů. Některé práce také vznikly ve spolupráci s renomovanými zahraničními autory. V poslední době je Prof. Anděl vedoucím řešitelem úspěšných grantových projektů (GAUK *Analýza časových řad a aktuárských modelů* a GAČR *Časové řady a příbuzné modely*).

Vedle teoretického výzkumu se Prof. Anděl také významně věnoval činnosti aplikační (22 aplikačních prací), která byla mimo jiné motivována spoluprací s některými praktickými institucemi z oblasti zdravotnictví (např. Institut hygieny a epidemiologie v Praze), průmyslu (např. Škoda Plzeň) nebo hydrologie (Vodohospodářský ústav). Podílel se tak na řešení praktických problémů typu periodicity v průtocích vodních toků či analýzy biosignálů EEG a dalších. Praktické výsledky, které pracovníkům z praxe při řešení konkrétních problémů předkládal, jsou velmi úspěšnými a přesvědčivými argumenty o užitečnosti matematické statistiky pro praxi. Byl členem kolektivu, který v roce 1982 získal cenu Purkyňovy společnosti a v roce 1983 cenu ministra zdravotnictví.

Zvláštní pozornost si zasluhují knihy, které Prof. Anděl napsal. Monografie *Statistická analýza časových řad* (SNTL 1976) je dodnes používána jako základní referenční materiál v pracích věnovaných teorii či aplikacím časových řad (to samé platí pro její německý překlad z roku 1984 v německy mluvících zemích - Prof. Anděl je mimochodem také vynikající „němčinář“). Jeho nejznámější knihou je ovšem *Matematická statistika* (SNTL/ALFA 1978, druhé vydání 1985): pokud měl u nás kdokoli co do činění s (matematickou) statistikou, určitě se setkal s touto vynikající publikací nebo dostal radu, aby se podíval do „modré knihy“. Také díky ní patří u nás Prof. Anděl k nejznámějším statistikům a jeho názor má velkou váhu (např. ve společensky závažných či méně závažných situacích, kdy se uplatňuje pravděpodobnost včetně různých televizních pořadů). Velký zájem je ovšem také o jeho novější *Statistické metody* (Matfyzpress 1993)

a je nutné také zmínit jeho spoluautorství na *Biometrisches Wörterbuch* (Berlin 1987).

Velkou zásluhu má Prof. Anděl na propagaci statistiky u nás. Je s podivem, že při intenzivní vědecké práci, pedagogické činnosti a náročných funkcích nachází čas na práce propagující statistiku a publikované např. v časopisech PMFA, Rozhledy matematicko fyzikální, Věda a technika mládeži, Statistika, Bulletin České statistické společnosti apod. (přinejmenším 20 prací). Některé z nich mají velice inspirativní názvy, např. *Ponožky a pravděpodobnost*, *Proč jsou rekordy tak vzácné*, *Jak vyhrát milion*, *How sports game outcomes depend on intermediate game scores* atd. Řada z těchto problémů je použita v jeho připravované knize, o níž lze důvodně předpokládat, že se stane dalším bestsellerem z pera jubilanta. Především je však v této souvislosti nutné zdůraznit, že Prof. Anděl byl v roce 1990 zákládajícím předsedou České statistické společnosti, v jejímž čele stál do roku 1993.

Nelze ovšem zapomenout ještě na jednu důležitou skutečnost. Prof. Anděl vždy spatřoval smysl své práce v činnosti pedagogické. Nejenže se na své přednášky pečlivě připravuje, ale vlastní dar vyložit i velmi složité partie názornou a snadno pochopitelnou formou. I v nejstresovějších situacích má u něj výuka vždy přednost. V anketním hodnocení studentů získává tradičně nejvyšší počet bodů a říká se, že právě díky jeho úvodním přednáškám se relativně velký počet posluchačů hlásí na statistický obor. Přestože se nezviditelňuje např. populárním statistickým zjišťováním počtu rozinek v těstě míchaném před posluchači přímo v posluchárně, má v zásobě značné množství historek o známých matematicích, které se u studentů těší velké popularitě. Velmi důkladně a poctivě se také věnoval a nadále věnuje svým aspirantům (doktorandům) a diplomantům, a to i těm zahraničním, kteří se pod jeho vedením učí preciznosti a odpovědnému přístupu k vědecké práci.

Na závěr Ti, Jiří, všichni přejeme do dalších let hodně zdraví, pohodu v osobním životě a další úspěchy v pedagogické i vědecké práci.

Docent Pavel Osecký sedmdesátiletý

Jiří Michálek

Doc. RNDr. Pavel Osecký, CSc., docent matematiky Masarykovy university, se narodil 24. ledna 1929 v Brně. V roce 1948 maturoval na starobrněnském reálném gymnaziu a v roce 1953 ukončil studium matematiky a filozofie na přírodovědecké fakultě UJEP, kde později dosáhl doktorátu přírodních věd.

Po ukončení studia pracoval jako odborný asistent matematiky na Vojenské akademii v Brně. Zde se začal rozvíjet jeho zájem o teorii pravděpodobnosti a matematickou statistiku, tehdy o poměrně nový a rychle se rozvíjející obor. Jeho pedagogické zkušenosti s výukou v tomto oboru vyústily v sepsání celostátních skript.

V roce 1958 přešel P. Osecký do aplikovaného výzkumu, pracoval jako vedoucí servisní skupiny ve Výzkumném ústavu makromolekulární chemie v Brně. Zde se plně projevil jeho cit pro aplikace. Originálním způsobem řešil řadu úloh chemického inženýrství zejména jeho práce The use of a homogeneous system equations in the calculation of basic methods of heat transfer in agitated vessels, kterou publikoval spolu s M. Hrubým v časopise International chemical engineering (Vol.8,No.4), kde autoři popisují modelování průběhů procesů přenosu tepla v promíchávaných reaktorech, dosáhla značného mezinárodního ohlasu. Později v roce 1991 celý soubor prací, které v této oblasti publikoval, předložil jako disertační práci a získal na matematicko-fyzikální fakultě UK vědeckou hodnost kandidáta věd.

Po svém působení v aplikovaném výzkumu se P.Osecký znovu vrátil k pedagogickému povolání v roce 1967. Přijal místo na katedře numerické (nyní aplikované) matematiky přírodovědecké fakulty. Značnou měrou se podílel na vytváření koncepce výuky pravděpodobnosti, matematické statistiky a přílehlých oborů pro studenty odborného, učitelského i postgraduálního matematického studia. Jeho přednášky se vždy vyznačují jasností a přehledností, uplatňuje v nich nejen své bohaté zkušenosti z aplikačního výzkumu, ale především svůj přirozený talent upoutat posluchače. Dokladem jeho bohatých pedagogických zkušeností a promyšlených metodických koncepcí je celkem 21 publikovaných učebních textů. Bohatá je též jeho činnost konzultační.

Odborné zaměření doc. P. Oseckého zahrnuje aplikace pravděpodobnostního modelování a statistickou analýzu dat v různých oborech. Avšak nejčastěji se věnoval stochastické analýze dat a stochastickému modelování v psychologii a sociologii. Už od studentských let působil v sociologickém semináři, dále spolupracoval s Psychologickým ústavem MU a s Psychologickou laboratoří ČSAV, kde také po řadu let pracoval na částečný úvazek. Byl stálým spolupracovníkem prof. V. Chmelaře. Z této spolupráce vznikla řada studií zabývajících se matematickými modely průběhu aktivní pozornosti. Za všechny jmenujme aspoň práci: Individual differences in the active attention course and corresponding mathematical models, *Studia psychologica* (1981).

Aby statistika odborné a pedagogické činnosti Pavla Oseckého byla úplná, uvedme, že do této doby publikoval celkem 33 odborných článků, 23 samostatných statí ve skriptech a učebnicích a na mezinárodních konferencích přednesl celkem 13 původních referátů. V roce 1994 se na Masarykově universitě úspěšně habilitoval. Jeho habilitační práce byla tvořena souborem prací o markovských modelech průběhu aktivní pozornosti. Jako docent potom pokračoval ve svém působení na katedře aplikované matematiky a v současné době je také docentem na katedře aplikované matematiky a informatiky ekonomicko-správní fakulty MU. Svým působením na obou spřízněných katedrách značně přispěl k jejich spolupráci (společné semináře MATLAB a DATASTAT) a také k výchově studentů zejména mezioborového studia matematika-ekonomie.

Ani tato statistika by však nebyla postačující bez připomenutí jeho vynikajících osobních vlastností. Jeho ohleduplnost, taktnost a citlivost v jednání, dobrosrdečnost a typický humor stejně jako láska k hudbě a zpěvu (byl dlouholetým členem pěveckého sdružení Moravan), široký kulturní rozhled a vypravěčský talent jsou ty nejzákladnější rysy jeho osobnosti. Jednou z jeho snad nejcennějších vlastností je ovšem schopnost působit na své okolí. Vždy dovede znásobit radost nebo potěšit v okamžicích životních nesnází. Proto je všemi, kteří ho znají, velmi oblíben.

Vzpomínka na PhDr.Anežku Žaludovou

Vratislav Horálek

Je obecnou pravdou, že s rostoucím věkem si na druhých - a především přátelích - uvědomujeme jejich specifické rysy, které druhým neškodí, ale jsou inherentní a charakteristickou součástí jedince. A právě ty se obvykle stávají jádrem vzpomínek na ty, se kterými jsme dlouhá léta žili a pracovali a oni najednou odešli a my nemáme možnost fyzicky vnímat onu vzácnou rezonanci provázející teplý, lidský rys přátelství.

Dne 13.ledna 1999 zemřela v Londýně, kam odjela na vánoční návštěvu svých příbuzných, členka naší společnosti paní PhDr.Anežka Žaludová. Kdo se s ní setkal ještě koncem minulého roku, věděl sice, že přechází chřipku, ale stále se obdivoval její energii a pracovnímu nasazení. Tím víc nás všechny tato zpráva překvapila. Neuslyšíme již její názory a připomínky ani její upřímné rady, nebudeme již vnímat její přátelský úsměv a ochotu pomoci kdykoli každému, nebudeme se jí moci zeptat, proč nosí stále tři plné kabely materiálů a proč si někdy také neodpočine. Zůstanou jen vzpomínky na dlouhou dobu spolupráce a na setkání na seminářích, konferencích či pracovních poradách.

PhDr.Anežka Žaludová (vlastním jménem Agnes Waddellová, manželem oslovovaná Nana) se narodila 22.7.1919 v Kilwinningu ve Skotsku. Své universitní vzdělání v oboru matematiky a fyziky absolvovala na universitě v Glasgowě (1941), kde také obhájila svoji disertační práci z oboru vedení tepla a získala titul PhDr. (1946). Na universitě se také seznámila se svým budoucím manželem Dr.F.Žaludem, který po dokončení studia nastoupil u čs. západní armády. Po svatbě, kterou měli hned po ukončení druhé světové války (18.5.1945), se spolu odstěhovali do Československa (1946). Otec Dr.Žaludové byl ředitel střední školy (učil latinu a řečtinu) a matka učila matematiku (zemřela v roce 1980 při návštěvě Prahy). Dr.Žaludová začala svoji práci jako vědecká pracovnice ve Státním výzkumném ústavu pro stavbu strojů (SVÚSS) v Praze; po založení oddělení matematické statistiky (1949) se stala jeho vedoucím a v roce 1963 převzala vedení celého odboru aplikované matematiky; v této funkci setrvala až do svého odchodu do důchodu v roce 1980. Po odchodu ze SVÚSS pracovala ve Výzkumném ústavu ČKD Praha a od r.1990 byla ředitelkou poradenské firmy JSS/QDS pro otázky spolehlivosti a statistických metod. Po vzniku České společnosti pro jakost věnovala veškerou svoji energii jejímu rozvoji a později byla za své zásluhy jmenována čestnou předsedkyní této společnosti.

Z odborného hlediska bylo těžiště její práce v průmyslových aplikacích matematicko-statistických metod a uplatňování nových metod, především pak v řízení jakosti, spolehlivosti a technické normalizaci jak národní, tak mezinárodní, v činnostech pokrývaných třemi technickými komisemi ISO a to ISO TC 176, ISO TC 69 a ISO TC 56. O šíři jejich aktivit svědčí rozsáhlá publikační činnost (více jak 70 výzkumných zpráv, 180 odborných článků doma i v zahraničí, knih, norem a skript), přednášková činnost (kolem 280 přednášek na seminářích, mezinárodních i národních konferencích, postgraduálních kurzech, na MFF UK, ČVUT atd.) a odborná činnost v národních a mezinárodních organizacích, z nichž je nutno jmenovat alespoň tyto:

- vicepresident Evropské organizace pro řízení jakosti (EOQC) (1967-1971) a předsedkyně názvoslovné komise EOQC (1980-1993).
- členka Mezinárodní akademie pro jakost AIQ (od 1969),
- členka Mezinárodního statistického ústavu (ISI) (od 1969),
- členka Královské statistické společnosti RSS Londýn (od 1969),
- členka Americké společnosti pro jakost (ASQ) (od 1969),
- členka pracovních skupin ISO TC 176, ISO TC 69 a ISO TC 56,
- předsedkyně TNK č.6 při ČSNI (pro otázky řízení jakosti),
- poradce různých ministerstev, ČSNI a dalších státních organizací,
- členka České statistické společnosti, Jednoty českých matematiků a fyziků a České společnosti pro kybernetiku a informatiku,
- členka redakčních rad odborných časopisů (např. Aplikace matematiky, Svět jakosti).

Její mezinárodní aktivity byly oceněny udělením čestného členství v Evropské organizaci pro jakost (EOQ) v červnu 1994. ČSJ kromě zmíněného titulu čestné předsedkyně ocenila její životní přínos v oblasti řízení jakosti vytvořením Ceny Dr.Anežky Žaludové a její první udílení provedla ještě sama koncem minulého roku.

Také činnost Dr.A.Žaludové v práci Technické komise 56 IEC „Spolehlivost“ byla vysoce uznávána. O tom svědčí Certifikát za výjimečné služby, který ji byl udělen koncem roku 1998 Poradní skupinou pro strategii zmíněné technické komise. Certifikát byl Dr.A.Žaludové odeslán teprve začátkem tohoto roku a je velmi pravděpodobné, že se z něj již nemohla potěšit.

Osobní kontakty Dr.Žaludové s předními světovými odborníky, získané na symposiích, mezinárodních konferencích, odborných komisích a zkušenosti ze studijních cest do USA, Japonska, Číny, Austrálie a dalších zemí byly neustálými zdroji inspirace pro práci v technických komisích ČSNI, státních orgánů, ČSJ

a mezera, která jejím odchodem vzniká se bude zaplňovat dlouhá léta.

To vše je stručná faktografie; vzpomeňme na ni ještě z té úsměvné stránky, které se nikdy nebránila. Sám jsem s ní spolupracoval od roku 1952. Těm, kteří nevěděli o jejím skotském původu, připomínala na přednáškách v češtině většinou „Ostravaky“. Zvláště v začátcích svého pobytu u nás nemohla pochopitelně znát význam některých slangových výrazů nebo výrazů neslovníkových a jako duše hloubavá se vždy ptala svým typickým způsobem „Co to říkal?“ a pak následovala z naší strany obtížná forma výkladu. - Skutečnost, že byla nesmírně pracovitá a svědomitá byla všeobecně známa. Tento její rys měl ovšem někdy i své negativní podoby, které se projevovaly tím, že pro ni bylo typické zavolat mezi 23.30 až 24.00 večer a zcela samozřejmě se zeptat nebo spíše konstatovat „Ještě nespíš, vid', a děláš, já taky“ a aniž mohla následovat jakákoliv odpověď, přímo formulovala svůj dotaz, většinou něco zcela neaktuálního a nepodstatného, jak např. „Co říkáš tomu zápisu z porady, taky se Ti nezdá, že?“ - Na Vánoce doma vždy „pekla“ svoji specialitu kokosové kostičky (kokos, bílek, cukr, citron), těsto bylo rozprostřeno na pekáč a v troubě jen sušeno za mírné teploty, problém byl vždy stejný, jak dostat kostičky, na které vrstva byla rozkrájena, z pekáče, aby to byly kostičky; většinou jsme jedli drobení, ale byli jsme slušně vychovaní, tak jsme dílo pochválili a tím jsme měli zaručeno opakování o příštích Vánocích. - Vařila i ostřejší jídla a při jedné návštěvě jsme měli místo kuřete na kari, kuře výrazně ďábelské s památkou v hrdle na několik následujících dní, na příští návštěvu jsme vždy věděli, že musíme být vyzbrojeni vhodnými neutralizujícími tekutinami.

P.S. Na závěr bych Tě chtěl, milá Anežko, ujistit, že jsem požádal redakci, aby Ti zaslala jeden reprint této vzpomínky. Kdyby dlouho nešel, třeba proto, že bylo nesprávné směrovací číslo, zavolej jako obvykle na staré telefonní číslo kolem půlnoci, to jsem určitě doma. V krajním případě Ti všechno řeknu osobně až za Tebou přijdu -možná za týden, možná za měsíc, možná za rok, kdo ví. A ty těžké tašky nenos, není to zdravé. Všichni Tě pozdravují a vzkazují, že na Tebe nezapomenou. Děkuji Ti za to, že ač původem Skotka, jsi žila problémy této malé země a snažila se je řešit společně s námi. Vědí, že jsi měla ráda lid této země a svoji rodinu a jim jsi sloužila s pokorou a plnou odpovědností.

Pamětní medaile MVS JČMF T. Havránkovi

Jaromír Antoch

Koncem loňského roku udělila MVS JČMF doc. RNDr. Tomáši Havránkovi, DrSc, pamětní medaili in memoriam za zásluhy o rozvoj výpočetní statistiky v Československu. Stalo se tak při příležitosti desátého výročí založení odborné skupiny pro výpočetní statistiku při MVS JČSMF. Při této příležitosti se dne 10. března konal v ÚIVT ČAV seminář věnovaný památce T. Havránka, kterého se zúčastnilo okolo šedesáti účastníků. Ukázalo se tak, že ani osm let po předčasné smrti T. Havránka na něj lidé nezapomněli. Na tomto semináři vystoupili J. Antoch z MFF UK Praha, P. Hájek, A. Sochorová a V. Šebesta z ÚIVT ČAV, kteří vzpomněli nejenom některé Tomášovy matematicko-statistické výsledky, ale též výrazné kladné povahové rysy. Vedle této čtveřice se „na dálku“, ale i zblízka přes video, zúčastnil též kolega Dan Pokorný z Ulmu, jehož dopis uveřejňujeme.

Vážení kolegové, milí přátelé,

jsem nesmírně rád, že matematická vědecká sekce JČMF oceňuje Tomáše Havránka a jsem zároveň nesmírně smutný, že on u toho není.

Tomáš Havránek byl kdysi vedoucím mé diplomové práce a já se jaksi necítím povolán jeho dílo shrnovat a hodnotit. Dovolte mi proto být dnes obzvláště nesystematický.

Když jsem se s Tomášem Havránkem naposledy setkal v květnu 91 v Heidelbergu na konferenci SoftStat v Heidelbergu, vůbec to nevypadalo, že by Tomášovi měly zbývat už jen týdny života. Naopak, sršel energií, plány a nadějemi do budoucna ve všech myslitelných dimenzích. Moje úplně poslední vzpomínka je, že z Heidelbergu, kde se mu velmi líbilo, strašně spěchal, aby byl na víkend u rodiny a že s velkým zaujetím vybíral dárky pro svou ženu a dva syny.

Zájem publika konference SoftStat byl veliký, když Tomáš hovořil o své metodologii a procedurách pro vyhledávání statistických modelů, adekvátních pozorovaným datům a nakousl téma statistických algoritmů na paralelních procesorech. V procedurách, které vymyslel, se potkává algoritmické myšlení se statistickým citem a vlastní filosofií analýzy dat. „Datanalyticky-filosofické“ je na nich především to, že neústí v jediné optimální řešení, ale že nabízí pluralitní možné pohledy na data a že nesnímají s uživatele odpovědnost za konečná rozhodnutí.

Na softwarové demonstraci pak předváděl Tomáš PC-verzi GUHA programů a program pro vyhledávání modelů, který z původní verze Davida

Edwardse vyvinula Marta Horáková. V sále tentokrát seděla jen hrstka starých přátel přes kontingenční tabulky a muž, pověřený hlídáním univerzitního počítače. Ten sledoval předvádění se zájmem, jehož intenzita byla až hádankou. Po demonstraci přišel s tím, že Tomáš vyřešil problémy, se kterými se on už rok velmi trápí a byl potěšen, že si programy před smazáním z disku smí zkopírovat.

Jedno odpoledne jsme navštívili s Tomášem a kubánským světoběžníkem Julio Valdezem heidelbergský zámek, kde je uvnitř největší vinný sud světa a venku dobrý výhled na město, které některými rysy vzdáleně připomíná zmenšenou Prahu. Tomáš se rozhovořil o architektonických stylech a o historii kraje tak zajímavě i zasvěceně, že by se jistě i leckterý z místních obyvatel mohl přiučit. To už byl takový zvyk, pramenící z dávné lásky ke historii umění, která se klidně mohla stát místo statistiky jeho osudem.

Předtím jsme se setkali na COMPSTATu v Dubrovniku v září 1990. Při procházce městem v vyprávěl o historii vztahů mezi Chorváty a Srby, začínaje jako vždy od Rakouska-Uherska. Na konferenci v přímořském hotelu vedli Tomáš a Jaromír Antoch horečnatá jednání ve snaze zajistit Československu dobré postavení v IASC. V oblasti mezinárodních vztahů ve výpočtové statistice byl Tomáš klíčovou osobností, protože si ve světě vážili jeho matematickou kreativitu, jeho zaujetí pro praktické otázky analýzy dat a jeho snahu o poučené (a ekonomicky poctivé) používání statistického softwaru. V tomto ohledu byl jedné krve mimo jiné s tvůrci systému BMDP, o jehož rozšíření v Československu se podstatně zasloužil, ku prospěchu především kvalitě statistických aplikací. Jak mezinárodně důvěryhodná osobnost Tomáše Havránka, tak BMDP systém, který byl pohlcen a odložen ekonomicky úspěšnějšími, českému statistickému světu chybí.

Tři roky předtím jsme se neviděli vzhledem k tehdejší velké vzdálenosti (v politické metrice) mezi Prahou a Ulmem. Během této doby vznikla jeho kniha o statistice, které se kolegové ujali a uvedli do konečné publikovatelné formy, za což jim budiž vysloven co nejvřelejší dík. Četl jsem z ní ještě v Praze první kapitoly, když kniha vznikala, a líbila se mi její koncepce, protože nabízela pohled na analýzu dat v jiné projekci, ně je v učebnicích běžné. Tak v jedné kapitole se jednalo o problematiku popisu jedné pozorované veličiny s využitím přístupů parametrických, robustních i pořadových a byly popsány i explorativní deskriptivní přístupy. Jinde se hovořilo o srovnání dvou skupin atd. Toto členění problematiky odpovídá situacím v životě praktického statistika, který se svého svědomí ptá, jak analyzovat data, která někdo přinesl a nikoli, kde ještě by se dala aplikovat daná třída metod. Kniha sepsaná v tomto duchu může sloužit jako „analýza dat čtená podruhé“.

V této oblasti silně ovlivnil všechny, kdo s ním někdy úzeji spolupracovali. Jeden z aspektů tohoto myšlení spočívá ve sféře řekněme statistické etiky. Statistika bývá často vykládána (nestatistiky, ba nematematiky) z pozic silně extrémních, kdy jsou buď jakékoli možné aplikace prakticky zakázány, nebo naopak je pod praporem explorativní analýzy vyzýváno k naprosté anarchii. Neortodoxní přístup je naproti tomu obtížný, neboť vyžaduje na jedné straně informovanost i vhléd do statistických metod, na druhé straně statistickou zkušenost a cit pro data. Tomáš zde jako eticky pozitivní příklad rád uváděl výrok mariášníků z Poláčkových Hráčů, že „letmý pohled do listu soupeřova napoví víc ně dlouhé filosofování“. Přistihl jsem se, že některé Tomášovy věty s oblibou říkám svým studentům a přistihl jsem je, že se jim líbí.

Havránek se nesmírně zasloužil o dialog analýzy dat jednak s jinými matematickými disciplínami, jednak s biologickými a lékařskými vědami. Vždy se snažil vysvětlovat, ne co všechno hezkého matematická statistika dokáže spočítat, ale které její principy jsou důležité. Tomáš tak přispěl k tomu, že *v Čechách zná každá babka statistiku lépe ně římský kardinál*. Bylo mým životním štěstím, že jsem byl jednou výjimečně ve správném čase na správném místě. Zcela podstatnou část z toho nemnoha, co vím a umím v analýze dat, jsem pochopil od Tomáše na přelomu sedmdesátých o osmdesátých let v době našeho společného působení v Centru biomatematicky ČSAV (založeném M. K. Chytilém).

Jedním z východisek Tomášovy vědecké práce byla teorie mechanizované formace hypotéz, na které spolupracoval zejména s Petrem Hájkem, vycházející z metody GUHA (založili Hájek-Havel-Chytil), ke které Hájek vytvořil obsáhlou neklasickou logickou teorii, a které Havránek vdechl matematicko-statistickou a data-analytickou orientaci. Mezi první, z hlediska praktické použitelnosti možná trochu naivní variantou metody GUHA a svrchu zmíněnou Havránkovou vyhledávací procedurou existuje přímá genealogická linie.

Mezinárodní ohlas článků lze sledovat pomocí počítačově prováděné citační analýzy, kterou jsem na Tomášovu žádost v Ulmu nechal provést a jejíž výsledky už Tomáš nedostal. Předběžná analýza odhadla, že počet článků, které Havránkovy práce citují, jde nejméně do stovek.

Vědecké vymýšlení bylo ve středu Tomášova zájmu. Je původcem mnoha nových nápadů a k mnohým druhé inspiroval. S houževnatostí a někdy s až překotnou rychlostí dotahoval své nápady do publikovaných článků. A se stejnou houževnatostí nutil i druhé, aby články, ke kterým je inspiroval, také publikovali. Ani on, ani nikdo z nás netušil, že k tomuto spěchu existuje pádný důvod.

Jsem nesmírně rád, že matematická vědecká sekce Jednoty českých matematiků a fyziků se rozhodla Havránkovo dílo ocenit svou pamětní medailí. Havránek chápal i tu sebeaplikovanější analýzu dat jako nedílnou součást matematiky a hledal souvislosti mezi matematickou statistikou a jinými odvětvími matematiky. Měl matematiku rád. Je hezké, když se láska oplácí.

Navrhl bych české statistické společnosti, aby zavedla Havránkovu medaili, která by se každoročně udělovala za obzvláště chytré výkony v oblasti aplikované analýzy dat. Na jedné straně by byl náležitě vousatý Havránek, na druhé vějíř mariášových karet, neboť jak řečeno „letmý pohled do listu soupeřova napoví víc než dlouhé filosofování“.

Dan Pokorný, Ulm, září 91 – březen 99

EMANUEL CZUBER (1851 - 1925)

Karel Mačák

1. Úvod

Předložený příspěvek vychází z názoru, že pražský rodák Emanuel Czuber patřil v první čtvrtině tohoto století k předním evropským statistikům, v českých zemích ale upadl zcela v zapomnění a podle dostupných pramenů ani v cizině není jeho osud o mnoho lepší; zdá se, že kromě údajů v některých encyklopediích a biografických slovnících (asi neúplných a částečně si odporujících - viz např. [1,2,3]) o něm neexistuje souhrnné a důkladně podložené životopisné pojednání; není uveden ani v přehledné životopisné knize [4]. Tento příspěvek není odbornou historickou prací o Emanuleu Czuberovi; jsou zde pouze shrnuta základní, celkem běžně dostupná fakta o tomto statistikovi, na jejichž základě byl zformulován shora uvedený názor o významu E. Czubera pro evropskou statistiku, a tato fakta jsou doplněna některými údaji o náhodně nalezených odkazech na Czuberovy práce v novější literatuře.

2. Život

Emanuel Czuber se narodil 19. I. 1851 v Praze, kde také vystudoval na německé technice. Zde pak působil nejprve jako asistent pro matematiku a geodézii a v r. 1876 (podle jiného pramene v r. 1878) se zde habilitoval jako soukromý docent pro teorii a praxi vyrovnávacího počtu; v letech 1874 - 1878 působil navíc jako profesor na vyšší reálce v Praze. V r. 1886

se stal profesorem matematiky na německé technice v Brně; podle nepublikovaného sdělení dr. P. Šišmy¹ zde byl jeden rok rektorem. V r. 1891 se stal profesorem matematiky na technice ve Vídni, kde působil až do svého penzionování v r. 1921 (podle jiného pramene v r. 1919). Zavedl zde výuku pojišťovnictví; jeden rok (1894/95) byl rektorem. Zemřel 22. VIII. 1925 v Gniglu u Salzburgu.

Pro život Emanuela Czuberu jistě nebylo bez významu, že jeho dcera Berta (1879 - 1979) zasáhla do dějin habsburského rodu a tím i do evropských dějin na nejvyšší úrovni, neboť v r. 1909 se s ní tajně oženil arcivévoda Ferdinand Karl (1868 - 1915), mladší bratr následníka trůnu Franze Ferdinanda (1863 - 1914)². Pro tento hierarchicky nerovný sňatek byl zbaven šlechtictví a žil pak jako soukromník Ferdinand Burg v jižních Tyrolích a v Mnichově, kde také zemřel; jeho žena ho přežila o více než půl století.

3. Dílo

Jak už bylo řečeno, důkladné zpracování Czuberova díla dosud zřejmě nebylo provedeno, zdá se však, že ho lze rozdělit do několika tématických okruhů, které se pochopitelně navzájem překrývají. Pokusíme se podat zde přehled hlavních Czuberových publikací v jednotlivých oblastech; uváděné údaje o počtech vydání jednotlivých titulů je třeba brát s rezervou, protože byly zjišťovány celkem náhodně v katalogích některých pražských a brněnských knihoven.

3A. Pravděpodobnost a statistika

Hlavní Czuberův význam spočívá asi v autorství učebnic [6,7], které opakovaně vycházely v rozmezí více než třiceti let³. Poznamenejme v této souvislosti pro zajímavost, že známý italský statistik Bruno de Finetti (který se sice narodil r. 1906 v Innsbrucku, ale studoval na univerzitě v Miláně) v předmluvě ke své knize [8], str.xii - xiii píše: "*As far as Probability is concerned, the first book I encountered was that of Czuber. (Before 1950 - my first visit to the USA - I did not know any English, but only German and French.)*"; zdá se tedy, že vliv Czuberových učebnic nebyl omezen jen na střední Evropu. Pokud se učebnice [7] týče, dle Czuberovy předmluvy byla

¹Dr. Šišma je rovněž autorem české internetové stránky věnované dějinám matematiky, kterou lze nalézt na adrese <http://www.math.muni.cz/~sisma/history/uvod.html>.

²Podle [5] se Berta a Ferdinand Karl seznámili na plesu vídeňské techniky, nad kterým Ferdinand Karl převzal záštitu; na str. 126 v [5] je také fotografie této dvojice.

³Uvedeným učebnicím předcházelo vydání překladu knihy belgického matematika Antoina Meyera (1802 - 1857) "*Cours de calcul des probabilités*", která vyšla v Bruselu v r. 1874; Czuberův překlad vyšel pod názvem "*Vorlesungen über Wahrscheinlichkeitsrechnung*" v Lipsku v r. 1879 a obsahoval přepracování některých kapitol.

hlavním podnětem k jejímu sepsání kniha anglického statistika G. U. Yuleho *"An Introduction to the Theory of Statistics"*, která vyšla poprvé v r. 1911 a během I. světové války byla vydána ještě třikrát ⁴; je pozoruhodné, že tato kniha, kterou Czuber psal v podmínkách poválečné střední Evropy (předmluva je datována 4. IV. 1920) a ve věku 69 let, byla vydána znovu ještě v r. 1938.

I přes velký význam Czuberových učebnic by asi neměly být přehlédnuty ani jeho práce teoretické, z nichž uvedeme knihu [9]. V tehdejší době byla geometrickému přístupu k řešení některých úloh teorie pravděpodobnosti věnována značná pozornost a v r. 1889 publikoval J. Bertrand v knize *"Calcul de probabilités"* jednu úlohu týkající se této problematiky, známou dnes jako Bertrandův paradox. Byla-li tedy v této době Czuberova kniha na toto téma přeložena do francouzštiny a vydána v Paříži, svědčí to o tom, že mezi matematiky zabývajících se teorií pravděpodobnosti vzbudila pozornost.

3B. Historie a filozofie teorie pravděpodobnosti

Tato problematika zřejmě zajímala Czubera celý život, jak je vidět z let vydání publikací [10,11]. V této souvislosti uvedme, že loni vyšla objemná kniha [12], která spolu se svoji první částí ⁵ představuje asi nejobsáhlejší knihu o historii teorie pravděpodobnosti a matematické statistiky, jaká zatím byla napsána; v předmluvě na str. xvi je Czuberův spis [10] uveden jako jedna z klasických prací, na které kniha [12] navazuje.

Czuber věnoval dějinám matematiky i svoji rektorskou inaugurační řeč, která vyšla v r. 1894 pod názvem *"Aphorismen zur Entwicklung und Geschichte der Mathematik im 19. Jahrhundert"* a některé menší práce; v souvislosti s jeho činností v oblasti pojistné matematiky je například zajímavé, že přeložil do němčiny a komentoval Moivrův spis *"Evaluation of Annuities on Lives"* ⁶.

3C. Aplikace

Zdá se, že celou Czuberovu činnost by bylo možno charakterizovat právě orientací na aplikace teorie pravděpodobnosti a matematické statistiky. Je jim věnována značná pozornost jak v učebnicích [6,7], tak i v dalších pracích, z nichž zde uvedeme pouze dvě rozsáhlejší knihy [13,14]; data vydání svědčí o celoživotním Czuberovu zájmu o aplikační problematiku.

⁴Podle [4], str. 168, dosáhla tato kniha nakonec čtrnácti vydání, posledního v r. 1950.

⁵Vyšla pod názvem *"A History of Probability and Statistics and their Applications before 1750"* v r. 1990.

⁶Pod tímto názvem cituje Moivrovu práci Czuber a uvádí jako rok vydání 1724, v literatuře ale lze nalézt i údaje poněkud odlišné. Czuberův překlad vyšel v r. 1906.

Pro zajímavost uvedme, že v učebnici současné (BÖHM, J. - RADOUCH, V.: *Vyrovňovací počet*. SNTL Praha 1978) je citována (i když okrajově) nejen kniha [13], ale i učebnice [6,7]. Jako zajímavý se jeví i fakt, že kniha [13] je uvedena také v již zmíněné předmluvě ke knize [12] jako jedna z klasických prací, na které kniha [12] navazuje ⁷.

Z hlediska Czuberových aplikačních zájmů stojí za zmínku i údaj v katalogu Národní knihovny ČR v Praze, podle kterého byl Czuber v letech 1876 - 1885 redaktorem (nebo něčím takovým) časopisu "*Technische Blätter*", který vycházel v Praze v letech 1861 - 1921.

3D. Výuka matematiky

Jako vysokoškolský učitel se Czuber asi zabýval nejen výukou pravděpodobnosti a statistiky, ale i výukou "klasické" matematiky pro nastávající inženýry. Czuber nejen psal učebnice (uvedme zde několikrát vydanou učebnici [15]), ale zamýšlel se i nad obecnějšími otázkami výuky matematiky na technikách [16]; je sice otázkou, nakolik jsou jeho názory ještě dnes aktuální, protože ale Czuber sám celý život aktivně pracoval v oblasti aplikací matematiky, bylo by možná zajímavé porovnat jeho názory s dnešní situací.

4. Závěr

Autor tohoto příspěvku se domnívá, že Emanuel Czuber představuje osobnost, která by v historii evropské statistiky v první čtvrtině tohoto století neměla být přehlédnuta; tento názor se pokusil zdůvodnit shrnutím základních dostupných údajů o jeho životě a díle. Je na čtenáři tohoto příspěvku (bude-li jaký), aby zvážil, má-li cenu zabývat se Czuberovým životem a dílem podrobněji.

REFERENCE

- [1] *Biographisches Lexikon zur Geschichte der böhmischen Länder*. Bd.I. R. Oldenbourg Verlag, München - Wien, 1979.
- [2] *Österreichisches biographisches Lexikon 1815 - 1950*. Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien 1973.
- [3] POGGENDORF, J. CH.: *Biographisch - literarisches Handwörterbuch zur Geschichte der exakten Wissenschaften*. Bd. III, IV. Leipzig 1898, 1904.
- [4] JOHNSON, N. L. - KOTZ, S.: *Leading Personalities in Statistical Sciences*. John Wiley & Sons, New York 1997.
- [5] HAMMANOVÁ, B.: *Habsburgové. Životopisná encyklopedie*. Brno, Knížní klub 1996.
- [6] CZUBER, E.: *Wahrscheinlichkeitsrechnung und ihre Anwendungen*. Leipzig 1903, další vydání 1908-10, 1914, 1924.
- [7] CZUBER, E.: *Die statistischen Forschungsmethoden*. Wien 1921, další vydání 1927, 1938.
- [8] DE FINETTI, B.: *Theory of Probability*. Vol. 1. John Wiley & Sons, New York 1974.

⁷V seznamu literatury je v [12] uvedena ještě Czuberova učebnice [6].

8. DE FINETTI, B.: *Theory of Probability*. Vol. 1. John Wiley & Sons, New York 1974.
9. CZUBER, E.: *Geometrische Wahrscheinlichkeiten und Mittelwerte*. Leipzig 1884, francouzský překlad Paris 1902.
10. CZUBER, E.: *Die Entwicklung der Wahrscheinlichkeitstheorie und ihrer Anwendungen*. In: *Jahresberichte der Deutschen Math. Vereinigung*, 1889.
11. CZUBER, E.: *Die philosophische Grundlage der Wahrscheinlichkeitsrechnung*. Leipzig 1923.
12. HALD, A.: *A History of Mathematical Statistics from 1750 to 1930*. John Wiley & Sons, New York 1998.
13. CZUBER, E.: *Theorie der Beobachtungsfehler*. Leipzig 1891.
14. CZUBER, E.: *Mathematische Bevölkerungstheorie*. Leipzig 1923.
15. CZUBER, E.: *Vorlesungen über Differential- und Integralrechnung*. Leipzig 1898, další vydání 1906, 1912, 1918-19.
16. CZUBER, E.: *Der mathematischen Unterricht an den technischen Hochschulen*. In: *Berichte über den mathematischen Unterricht in Österreich*, Heft 5, Wien 1910.

Logo, logo, logo!

Gejza Dohnal

Každá „slušná“ společnost má mít svoje logo (a je-li to navíc společnost obchodní, pak ještě musí mít i svůj slogan pro zmatení zákazníka. Příklad? Pusťte si televizi!). Naše společnost dosud žádné logo neměla, nepočítáme-li obrázek počítačového monitoru, na němž je histogram s „dobře“ proloženou gaussovskou křivkou, který byl spíše pokusem o žert (bohužel, občas předváděný i v praxi) a o oživení titulní stránky Informačního bulletinu. Proto se výbor již více než před rokem rozhodl najít vhodné logo pro naši společnost.

Po několika pokusech a osloveních některých kolegů jsem se o hledání loga pokusil i já. Jenže ono to není tak snadné! Řada mých návrhů jakoby byla příbuznými některých ze známých značek (známých i z naší socialistické minulosti, což je důkazem toho, jak silně taková loga působí na naše podvědomí ;-). Další zase vyvolávaly jiné asociace (viz příklad vývoje jednoho návrhu, dokončeného v poslední fázi kolegou Antochem):

Obrátil jsem se tedy pro inspiraci k logům našich profesních kolegů. Nahlédl jsem do několika ročníků „*Annual Report on International Statistics*“, kde lze nalézt informace o řadě zahraničních statistických společností a společností úzce příbuzných. A bylo to ještě horší! Tak například: jedna z mých původních představ byla, že v logu statistické společnosti by měl být nějaký „statistický prvek“, například písmeno sigma nebo zvonovitá křivka. Ale posuďte sami, lze vymyslet něco lepšího, než vymysleli v *Cork Technology Park* (viz obr. 1)? Snad jen *The Islamic Society of Statistical Science* (obr. 2) nebo ve

Obr. 1.

Obr. 2.

Obr. 3.

„dvojměrné verzi“ *Associação Brasileira de Estatística* (obr. 3). Další, co člověka pracujícího s daty napadne, je histogram, případně vyplněný iniciálami. A ejhle: je tu již *The International Association for Statistical Education* se svým logem (obr. 5). Dobře tedy, zkusme polygon. Jenže logo *The International Association for Official Statistics* (obr. 6) bylo dřív. Na „pie chart“ jsem raději ani nepomyslel (i ten už obsadil *Institut National de la Statistique et des Etudes Economiques* - obr. 7). Připadal jsem si jako Jára da Cimrman se svými vynálezy ve filmu „*Cimrman ležící, spící*“. Ke kaž-

Obr. 4.

Obr. 5.

Obr. 6.

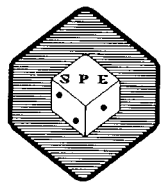

Obr. 7.

dému svému potencionálnímu návrhu jsem našel podobné, již existující logo.

Při vzpomínce na rytíře de Méré jsem si vzpomněl na jeden ze základních symbolů počátečního kurzu teorie pravděpodobnosti – na hrací kostku. Jenže lepší nápad, než měli v *Sociedade Portuguesa de Estatística* (obr. 8) jsem nevymyslel. Na druhou stranu musím přiznat, že jsem našel řadu znaků, které mne při mém kreslení ani nenapadly – například nádherný znak *The Royal Statistical Society* (obr. 9), který jim upřímně závidím, nebo logo *POPLINE Geographic Data Base* (obr. 10), které bych nenavrhol i kdyby mne napadlo. Některým

společnostem jsem dokonce začal závidět i jejich iniciály, dovolující vytvořit takové geniálně jednoduché a přitom působivé logo, jako například samotný *International Statistical Institute* (obr. 4)

Obr. 8.

Obr. 9.

Obr. 10.

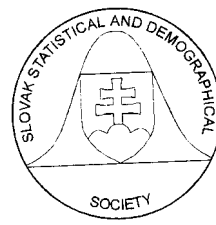
Nakonec, částečně inspirován hezkým logem *The Bernoulli Society for Mathematical Statistics and Probability* (obr. 10), rozhodl jsem se pro „klasický“ tvar kruhového loga s nápisem po jeho okraji, které lze nalézt například u *European Science Foundation* (obr. 11) nebo i u našich nejbližších sousedů – *Slovenskej štatistickej a demografickej spoločnosti* (obr. 12).

Obr. 11.

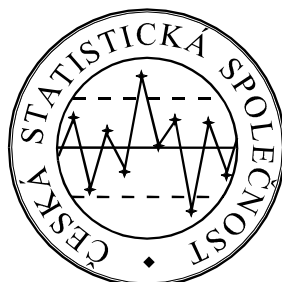

Obr. 12.

Obr. 13.

Tak vznikl konečný návrh loga pro naši Českou statistickou společnost, které nakonec výbor společnosti schválil a které bylo také představeno na výročním zasedání:

Hospodaření České statistické společnosti za rok 1998 a rozpočet na rok 1999.

Dagmar Blatná

Celkové příjmy v loňském roce činily 20520,25 Kč. Jako obvykle jejich podstatnou část tvořily členské příspěvky a to v celkové výši 17393,59 Kč, což byla významně vyšší částka než loni díky tomu, že došlo ke zvýšení členského příspěvku na 100,- Kč ročně a kromě toho se podařilo vybrat i část zbývajících dlužných částek za minulé roky. Zbývající příjem tvořily úroky z vkladů na spořicímu účtu ve výši 3050,55 Kč a na běžném účtu 76,20 Kč.

Celkové výdaje v roce 1998 byly naopak poněkud nižší než v předchozím roce a činily 9140,10 Kč. Významnou část výdajů tvořily náklady spojené s konáním semináře v Českých Budějovicích a to za ubytování lektora prof. Schempera ve výši 2480,00 Kč a jeho honorář 1200,- Kč. V souladu se Stanovami poskytla Statistická společnost dotaci na účast na odborných konferencích ve výši 2300,- Kč. Další výdaje byly spojeny se zabezpečením rozesílání pošty a Bulletinu, zejména se jednalo o nákup obálek a známek ve výši 1050,-Kč a tisk složenek 125,-Kč. Jako obvykle nezanedbatelnou část výdajů tvořily poplatky za finanční operace, poštovné a za vedení účtů u České spořitelny a vedení spořicího účtu u Investiční banky v celkové výši 1625,10 Kč. 360,-Kč jsme odvedli Finančnímu úřadu z dohody proplacené v roce 1997.

Zisk Společnosti loni byl na naše poměry dosti vysoký a to 11380,15 Kč, což nám umožní pořádat v letošním roce plánované semináře.

Do roku 1999 bylo převedeno 62752,20 Kč, z toho 15284,88 Kč na běžných účtech, 1323,50 Kč v hotovosti a 46143,82 Kč na spořicímu účtu, který se v uplynulém období jevil jako nejvýhodnější forma uložení našich momentálně volných peněžních prostředků. V souvislosti s poklesem úrokových sazeb budeme hledat nejvhodnější formu zhodnocení našich peněz.

Podstatnou část našich příjmů tvoří členské příspěvky. Vzhledem k tomu, že se stále zvyšují platby za finanční operace na běžném účtu, znovu prosíme o maximum placení přímo v hotovosti. Kromě toho slábe přetrvávají problémy s identifikací některých plateb prováděných složenkami nebo bankovními převody na náš účet u České spořitelny. Na výpisech jsou mnohdy uvedena zkomolená jména, někdy dokonce zcela chybí, takže přiřazení placených příspěvků jednotlivých členům se někdy podobá téměř detektivní práci.

Bohužel musíme přiznat, že někdy neúspěšné. Tím se také chceme omluvit členům, kteří byli neoprávněně urgováni o zaplacení dlužných částek a přitom

měli řádně zapláceno, ale částka nemusela být správně zapsána. V takových případech prosím, obraťte se na doc. Blatnou nebo RNDr. Malého telefonicky nebo e-mailem, abychom sporné případy vyřešili. Předejít se jim dá pouze tím, že na složenkách bude jméno plátce uvedené čitelně, pokud možno i s křestním jménem. V případě, když se platí jednou složenkou za více členů (za toto formu se přimlouváme), pošlete prosím souběžně zprávu se seznamem platících e-mailem.

Rozpočet České statistické společnosti na rok 1999 je následující:

příjmy		44 tis.
z toho - členské příspěvky	13 tis.	
- dotace Rady vědeckých společností	28 tis.	
výdaje		52 tis.
z toho - seminář	40 tis.	
z toho honoráře	20 tis.	
- příspěvky na odborné akce	5 tis.	
- náklady na činnost	3 tis.	

Zpráva o hospodaření za rok 1998 a rozpočet na rok 1999 byly schváleny na Valné hromadě České statistické společnosti konané dne 4.2.1999.

Organizační záležitosti

V novém výboru společnosti má otázky hospodaření společnosti a placení příspěvků na starosti doc. D. Blatná (VŠE, KSTP, nám. W. Churchilla 4, 130 67 Praha 3, tel.: (02) 24095 480, e-mail: blatna@vse.cz), organizační otázky zajišťuje dr. M. Malý (Státní zdravotní ústav, Šrobárova 48, 100 42 Praha 10, tel.: (02) 6708 2329, e-mail: marek.maly@szu.cz), o vydávání informačního bulletinu pečuje doc. G. Dohnal (e-mail: dohnal@fsik.cvut.cz).

Pro letošní rok zůstává zachována stejná minimální výše příspěvků (tj. 100,- Kč; snížený příspěvek pro studenty a doktorandy činí 60,- Kč). Společnost samozřejmě velmi uvítá, pokud bude někdo chtít přispět částkou větší než je stanovené minimum. Tak jako v minulosti lze členský příspěvek poukázat složenkou na účet číslo 8024551-938 u České spořitelny, ale dáváme přednost přímým osobním platbám hospodáře doc. Blatné. Důvodem je jejich snadnější identifikace a úspory manipulačního poplatku. Některé platby prováděné převodem z účtu se totiž vůbec nepodaří identifikovat. Proto raději informujte některého z výše uvedených členů výboru o platbě z účtu i jiným způsobem (např. e-

mailem), zejména v případě, kdy účet není na vaše jméno. Pro ty, kteří letošní příspěvky dosud nezaplatili, je k tomuto číslu bulletinu přiložena složenka.

Zároveň důrazně žádáme všechny členy, aby nám hlásili změny svých adres (včetně e-mailových), čímž se předejde problémům při zasílání bulletinů a dalších informací, a aby nezapomínali platit členské příspěvky. Redakce IB připojuje svoji (neustálou) prosbu o textové příspěvky, kterých je neustále nedostatek.

Připomínáme, že informace o společnosti lze získat i na www stránce <http://nb.vse.cz/win/kstp/win/css/css.htm>. Jsou tam například informace o připravovaných akcích a nově i přihláška do společnosti, kterou lze odtud stáhnout.

Valná hromada České statistické společnosti	1
Blahopřejeme k životnímu jubileu	3
<i>Tomáš Cipra</i> , K šedesátinám profesora Jiřího Anděla.....	4
<i>Jiří Michálek</i> , Docent Pavel Osecký sedmdesátiletý.....	7
<i>Vratislav Horálek</i> , Vzpomínka na PhDr. Anežku Žaludovou.....	9
<i>Jaromír Antoch</i> , Pamětní medaile MVS JČMF T. Havránkovi.....	12
<i>Karel Mačák</i> , Emanuel Czuber (1851 – 1925)	15
<i>Gejza Dohnal</i> , Logo, logo, logo!	19
<i>Dagmar Blatná</i> , Hospodaření České statistické společnosti za rok 1998 a rozpočet na rok 1999.....	22
Organizační záležitosti	23

Informační Bulletin České statistické společnosti vychází čtyřikrát do roka v českém vydání.
 Předseda společnosti: Ing. Zdeněk Roth, CSc., SZÚ Praha, MSP, Šrobárova 48, 100 42 Praha
 10, e-mail: marek.maly@szu.cz. ISSN
 1210 – 8022
 Redakce: RNDr. Gejza Dohnal, CSc., Jeronýmova 7, 130 00 Praha 3, e-mail: dohnal@fsik.cvut.cz.